

Alte Drucke

**DE || CVCVLO: || VMBRA NOCTVRNA: || CAPELLA COELESTI: ||
BVBONE & || MARGARITA. || Historiæ & obseruationes ||
quædam. || IOHAN. WIGAND. D. || Episc: ...**

Wigand, Johann

Regiomonti, 1586

VD16 ZV 30875

DE CVCVLO PRAECONE VERIS.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-148017

DE
C V C V L O
P R Æ C O N E
V E R I S.

DE APPELLATIONE.

VCVLVS nota auis est, in vere sua voce quasi gratulans Mundo, quod calore solis omnia incipiant reuirefcere. Traxit autem nomen à clamore, quem subinde ingeminat sine variatione. Clamat enim Kuckuck, vnde & Germani

Kuckuck.

eum sic appellant Kuckuck, quam quidem appellationem, multæ aliæ gentes quoq; retinent, licet in pronuntiatione sit aliqua varietas. Item, Germani vsurpant verbum Kucken/pro videre, speculari, intentè aliquid intueri. Sic Cuculus reuera suo aduentu & breui vociferatione & circumuolitatione intuetur mundum, Kucket in die Welt/Sihet in die Welt/& paulò post iterum discedit. *κόκκυς* græcè.

Kucken.

Kaath Levit. II. Deut: 14. Cuculus, quamuis alij mergulum, Ardeam, Pelicanum, vertant, Sopho. 2. vbi de Niniæ euastatione ac desolatione dicitur, Munsterus vertit: Cuculus, (Kaath) atq; noctua pernoctabunt in superliminaribus eius. Kik, Thalmudistæ appellant. Plinius à natur: Alitem temporarium eum vocat.

Lib. 10. cap. 26.

Q V I D.

Cuculus est auis, Nisi (eines Sperbers) magnitudine, & pennis ei similis, pedibus flauis, vere prodicens ex suo lecto, vbi per hyemem delituit, proclamando

mando suum nomen, circumuolat, post Iohannis vero diem, silentium ingressus, tandem autumnno appropinquante, maturè iterum in lectum quietis suæ hyemalis se recipit atq; includit.

QVOTVPLEX.

Nonnulli aiunt duplicem esse Cuculum, maiorem & minorem. Sed multi reclamant. Apud nos quidem in Prussia & in Germania non sunt duplices cuculi, sed vnius generis tantum.

DE PROPAGATIONE.

Qui Cuculum ex Niso & Columba compositum esse scripserunt, non hoc voluerunt, cuculum ex utriusq; auis commixtione nasci, sed magnitudinem & penarum colorem inspexerunt, quia æquat mediocris columbæ quantitatem, colore verò & pennis, Nisum aliqua ex parte repræsentat. Metamorphosis autem accipitris in cuculum, Pliniana fabula est, quamuis ex Aristotele videtur hausisse.

Parit oua cuculus, vt aliæ aues, ex quibus suam speciem, ex ordinatione Dei conseruat. Verùm eam ^{Quotum parum.} habet præ alijs proprietatem, vt non construat proprium nidum, neq; oua sua ipsemet excludat, sed mira sagacitate observat nidos paruarum auicularum, ac tempus ipsum nouit, in quos furtim, &, vt apparet, etiam vi quadam imponit sua oua, & quidem in singulos nidos, singula sua oua collocat: Alia autem oua alterius auiculæ, remouentur, siue ab ipso cuculo, siue à matre incubante, & pro stoliditate sua magnitudinem ouii, quod accepit, admirante. Quot autem oua pariat cuculus socinella, certò non potest sciri.

Veross-

Verosimile tamen est, eam aliquot gignere, & in diuersos nidos ponere ac distribuere. Aliqui putarunt vnico ouo contentam esse, fundamento exiguo nixi, quia singula oua paruis auiculis submittit. Verum tantillarum auium nidi plures pullos cuculos sustinere non possent, nec illæ sufficerent, ad aliquot cuculos enutriendos, id quod cuculus senior pro naturali suo ex Dei creatione intellectu, probè nouit.

lib. 9. de nat.
animalium.

Auiculæ, quibus substituit sua oua cuculus, ipsarum proprijs ouis elisis, sunt curruæ plerumq; quod sæpè conplexi, Anno 1583. meus filius Iohannes, puer septem tunc annorum, prope meam habitationem inueniebat pullum cuculi in nido motacillæ, ad ripam fluuioli ex mola decurrentis, ibiq; cum voluprate spectauimus auiculam, magno labore in nido alentem suum grandem istum foetum cuculū, donec adolefceret. Ferunt & in nidum Alaudæ humi extructum, item Rubeculæ, item in Palumbium nidos, id quod mihi non contigit videre, Cuculum sua oua reponere. Aristotelem apparet, aliorum minus exploratam narrationem secutum, cum inquit: pullos cuculi nemo se ait vidisse.

Inter fabas in horto, item inter densas vrticas, semel atq; iterum deprehendi in nidis paruarum auicularum, pullos cuculos sedentes, ac semper vnum duntaxat, quia is nebulo sua crassicie non tantum implet nidos istarum auicularum, sed etiam supereminet, donec vndiq; pennis probè instructus, euolet.

Quando autem sic maturus ætate, aëri se committit, ac volarum discit, tum à curruca aut motacilla, aut quæcunq; illa avis est, à qua exclusus est, magna cura circumducitur, ex arbore in arborem, & cibis vndiq; conqui-

conquisitus matris cura, in patulum ac vorax os ipsius congeritur, donec paulatim expeditior ad volandum factus, & mundi rationem cognoscens, ipsemet sibi escam quærat. Vidi ipse pullos cuculos post diem Bartolomæi in meo horto, in oleribus capitatis, ut vocant, erucas venari, & inuentas auidè vorare.

Quod autem cuculus iste tam sollicitè & laboriosè nutritus atq; educatus, tandem suam matrem, crudeli scelere laniet atq; deuoret, non potui ex vlllo homine, qui certò potuisset asseuerare, se id conspexisse, cognoscere. Neq; verò id simile videtur, quia cuculus non est avis carniuora. Nemo enim vnquã vidit, quòd vllus cuculus adultus aliam auiculam discerpserit ac deuorârît. Procul dubio autem, si ea foret natura cuculi, vorare alias aues, quas capere posset, tum seniores aut adulti cuculi, id magis facerent, quàm illi iuniores, quos credibile est paulò citiùs deferi ab altricibus matribus, vbi monitri à se exclusi proceritatem & toruitatem, cum sint alias pauidæ, conspexerint. Vnde igitur Plinius hoc acceperit (Nam Aristoteles de hoc nihil habet) quòd Cuculus ingratitude in-
 Lib. 9. cap. 9.
 fame exemplum de se præbeat, curruca matre deuorata, vbi satis pastus & incrassatus esset, incertum est. In Germania quidem & Prussia, vbi cuculi annuatim se vociferando passim exhibent, nemo hominum id suis oculis vidit. An verò cuculi in alijs longinquis regionibus sint immaniores, alijs inquirendum relinquo. Mihi quidem vix videtur. Optarim autem ista & similia multa, ab excitatis & fide dignis ingenijs obseruari, ut uisa ac certò explorata literis mandari possent. Veteres Physicos nonnulla ex incertis narrationibus apprehendisse, quæ multò aliter se habent,
 B ipsa

Cuculi erga
nutricem ingrati
tudo tetra &
immanis.

ipsa experientia commonstrat, Vt Plinio quoq; in descriptione Cuculi aliquot in partibus accidit.

*Caro Cuculi
ofculanda.*

Porro pullus Cuculus, dum est saginatus, dicitur habere carnem grati saporis. Senex autem Cuculus in cibum non experitur.

*Odum Accipitrum
et Nisi
tum humane
crudela in Cuculos.*

Mirum autem & hoc est, quod dum Cuculus suis clamoribus apparet, raro Accipitres & Nisi visuntur, quibus Cuculus est similis, ita ordinante Deo, vt ille bonus nuncius & præco veris, suum munus absq; periculo possit perficere. Nam Accipitres constat rapere ac vorare Cuculos. Sunt igitur isti latrones interea quasi relegati in remotiora loca, sylvasq; densiores.

DE FORMA ET proprietatibus.

Proportio totius substantiæ Cuculi est eiusmodi: Magnitudine est Columbi ferè, vt dictum, corpus videtur breuius aliquantò, cauda paulò longior, pennæ Nisi colorem & varietatem æmulantur, (Wie ein kleiner Sperber) præsertim sub ventre, pedes flauum habent colorem vsq; ad genu seu coxam. Pullis totum os interius flauum est, ac si croco esset perfusum, oculorum ambitus in extremitatibus est flauus, rostrum est specie ac magnitudine Merulæ, pedes sunt aliquantò breuiiores & flauis, ungues vt Merulæ innocui.

vltm.

Cibus Cuculi sunt vermiculi, erucæ & muscæ in arboribus. Nam in terra raro conspicitur aliquid legere. In pomo prope meam domum, sæpè uidi Cuculum legere ac deuorare erucas, infestantes folia mollia & tenera

& tenera poma. Apiarū quidam mihi narrant, se vidisse, quod in prima ex sua specu egressione, gemmas seu tubercula ex Betulis & Iulos inde pendentes, præmorderit ac vorarit.

Prodit autem ex sua caverna seu lecto, quo per hyemem decubuit Cuculus, in vere, intra Pascha & Pentecosten plerumque, quando terra incipit reuirescere, & arbores sua foliola paululum exerunt. Ibi igitur circumuolitans, initio quidem diu expectatus & gratissimus cantor iste præstō est cum suo Ructu, quo veluti gratulatur hominibus vernum tempus, ubi mundus quasi renascitur, & incipit iterum alimenta pro hominibus & animalibus proferre, Quia hyems omnia exhaustit atque absumpsit. Circumuolat autem subinde iste cantor, nec modò intra densas sylvas sese continet, sed pagis & oppidis vel maxime sese adiungit, tanquam hominibus ex Dei dispositione, lætius tempus congratulans, ut dixi. Equidem videmus ob oculos, sapientiam diuinam variè in orbe ludere, Prouerb. 8. & publicè testari, omnia in hoc mundo ad delectationem & vsum hominum à Deo facta esse. Sic & Alauda propius sese in aruis colono iungit, cui aranti dulcissimum melos fundit, & parè simul cum ipso ex granulis in agro relictis, nec tectis humo, quæ alias perirent, comedit. Sed ad Cuculum reuertimur.

Quando ex arbore aliquantulum cuculauit, volans in aliam (Non diu enim solet vno in loco residence, tanquam præconem communem agens) in illo intervallo solet interdum quasi screeare nonnihil, aut aliam vocem edere. Vulgo putant, eum saliuam illam expuere, quæ circa culmos herbarum hæret, ut qui-

veris benignis
simi blandissimis
præmonens
opulentiis.

Lusus Dei in
creaturis pulcherrimus.

screeatus,
saliva.

vt quidem non rarò circa caules Oxalis & Ocymi agrestis, item Superbæ, quæ vocatur Gauchblum/ reperitur, & à populo appellatur spuma Cuculi (Kuckucks speichel) verum, vt ego opinor, falsò. Nam illa spuma circa caules hæret, & videtur aliàs annata, aut ex aere collecta. Si foret salua ex ore Cuculi defluens, tum per herbam sparsim iaceret, id quod non cernitur.

structura.

Cubiculum
sequitur.

Curriculum suæ vocationis à Deo sibi præscriptum habet Cuculus à verno tempore vsq; ad Iohannis Baptistæ diem, Ultra quem non diu coccyfat. Postea verò quasi defatigatus assiduo & diuturno clamore, fit rauçior, & tanquam voce iam deficiente, aliquandiu silentio se dedit, aliàs circumerrans. Declinante autem æstate, ante autumnum maturè iterum sibi de lecto quietis hyemalis prospicit, seseq; ex hominum aspectu eripit miranda sagacitate naturæ suæ, idq; tam clam, vt nemo mortalium eum videat suam cauernulam intrare. Absens prius desideratur, quam discedens conspicitur. Neq; uidet quisquam eum quicquam in lectum suum deportantem, vel lanarum, vel musci, vel plumarum, vt molliusculè recumberet, vel vermium, vel granorum, vel fructuum, ad victum in hyeme. Innoxius itaq; præco læti temporis, absq; affectatione fructuum, reuertitur in suum cubiculum. Ac sanè mira res est, diutius ferè se continet in illo suo dormitorio, quàm foris est in spaciofo hoc aère. Hirundines, Merguli & aliæ auiculæ sub hyemem discedentes, aut sese abscondentes in stagnis, in ripis, in arundinetis, & tempestiuus cuculo reuertuntur, & diutius commorantur, & hyeme vrgente primùm, quasi inuitæ hoc hemisphærium, quod æstatem habuit, deserunt.

In cauas

In cauas autem arbores, naturæ ingenio exquisit- *Hybernæ cuculi.*
tas, sese abdunt cuculi, vbi tutò & commodè possint
hybernare. Plerunq̃ autem cauas salices amant. In ca-
lidis regionibus, etiam cauernas petrarum dicuntur
ingredi. In eo autem domicilio tot mensium spacio
iacent cuculi, absq̃ omni cibo & potu, Deo pro suo be-
neplacito hæc aues (vt & alias, sese in arbores, terram
aut aquam abscondentes) sustentante. Interea verò
dicuntur Cuculi pennarum suarum radices exugere:
Nam nudi in hyeme reperti sunt in illis suis cellulis.

Est & hoc obseruatione dignum: Non sunt multi
cuculi, vt quidem vides aliarum specierum aues, esse *Paucitas Cucu-
lorum.*
plures in eodem loco, aut in vicinia, sed Cuculi ple-
runq̃ solitarij in vno circulo vociferando Ructus ac
circumvolitando, suum officium faciunt. Rarò ui-
deas duos aut tres concurrere, idq̃ cum fit, sese mutuo *Auic solitariae.*
quasi persequuntur & fugant. Alij autem, quisq̃ sci-
licet in suo circulo, similiter pensum suum absoluunt.
Fœmina autem, vt & inter reliquas canoras auiculas
fit, tacet, ac procul dubio de ororum substitutione in
peregrinos nidos, sollicita est. Existimo autem pau-
citatē cuculorum (suum tamen numerum ex istis præ-
conibus Deus annuatim custodit & conseruat) cau-
sam esse, quia in hyeme rapaces volucres, quales sunt
in primis Bubones & aliæ syluestres Noctue, item Mu-
stelæ & Martes, Cuculos reperientes in cauis arbori-
bus, ad famem suam exaturandam, discerpunt atq̃ de-
glutiunt.

Visum porrò est & hoc adhucere. Scabiem nonnul-
li Cuculo adscribunt, quæ tamen in ipso non est nota- *Cuculi scabies.*
bilis, cute fortè ipsius asperiore & scabra, post tam
longam cubationem in suo latibulo.

DE CUCULO.
DE FINE.

Officium Ca-
suli.

Finis & vsus Cuculi est in conspectu. Est enim nuncius Verni ac refflorescentis anni, quem Deus gratulatum hominibus cum sua sonora & quidem duplici syllaba perpetuò constante voce (KVCKKVCK) sic circumuolitare voluit, donec completo suo munere, iterum se in tabernas cauernæ conderet. Excitat itaq; ista auis & mortales ad agnitionem & prædicationem beneficij Dei, qui annum renouans, hominibus, iumentis & cæteris animalibus, gratos cibos iterum ex terra producit.

vsus theologicus.

vsus in Medic-
cina.

In Medicina Cuculus sic locum inuenit. In Maio captus aut ictus, tota sua substantia cum pennis, in olla fictili & accurate occlusa, crematur, atq; in puluerem redigitur, qui contra febrim putatur, vulgò quidem, vtiliter accipi.

DICTA ET PROVERBIA
de Cuculo.

Cuculus, homo stolidus appellari solet, fortè quia Cuculus tantum vnicā nouit cantionem, duabus syllabis constantē. Rarissimè enim tertiam syllabam adijcit.

Cuculus etiam pro ignauo habetur, vnde nonnulli vineas aut arbores suis laboribus curantes, viatores prætereuntes solent vexare: Cuculos ipsos esse vociferantes.

nonnulli rep.

Coccyfare dicuntur, qui cum fastidio eadem subinde recantant.

Cuculus suum Nomen prodit, solet etiam prouerbialiter vsurpari, pro eo, qui suam ruditatem vel malitiam, proprio ore aut stylo patefacit.

Oua

Oua in alienum nidum ponit, vt Cuculus, de adulteris vsurpatur, thoros alienos intransibis. Hinc mulier in Plauto, suum maritum malæ fidei, vocat Cuculum. In Asin.

Ingratus Cuculus dicitur in eum, qui benè meritis malam rependit gratiam, idq; dictum ex ea opinione ortum est, quòd pullus Cuculus deuoret Curru-^{sup. 7.} cam, matrem atq; altricem suam. Verùm nemo id se uidisse testari potest.

Scabiosus vt Cuculus, de reuera scabiosis dicitur, aut qui aliàs sunt prauis opinionibus, vel etiam moribus imbuti.

Vites resecare Cuculo vociferante, ignatio tribuitur qui iustum tempus vites resecandi neglexit, suo cum damno, vt Plinius testatur. Quælibet enim suo^{Lib. 26. cap. 16.} conueniente tempore sunt peragenda. Nam volat irreuocabile tempus.

Cuculus lusciniæ prouocat, seu: Cuculus cum lusciniæ cantu decertat: dicitur de stolidis hominibus, pugnantibus cum doctioribus de rebus captum ipsorum excedentibus.

Apud Saxones clamor cuculi cum læticia exci-^{Saxones delicta} pitur, quia tum putantur farcimina illa, facta ex car-^{ina.} ne porcorum sub autumnum, ac suspensa fumoq; nonnihil durata (die Metwürste oder Bratwürste/ item Anackwürste) esse matura ad esum, ita cruda nimirum, non addita coctione. Nam sunt illis quidem hominibus, grati saporis, & prorsus innoxia ista cruda farcimina, id quod ipse quoq; inde à teneris, (cùm & ipse Saxo sim) expertus sum. In alijs autem regionibus, eiusmodi delitiæ minus curantur, plurisq; faciunt nonnulli deuorationem crudarum herbarum,
vt lactu-

vt lactuæ, nasturcū, dragonculi, item allī, cepartim,
&c. sed maneant suæ cuiq; genti geniales deliciae.

Pueri audientes coccyfantem auem, solent iocari
& dicere: Cucule quæro ex te, quamdiu viuere debe-
am? & postea numerant, quoties suam vocem iteret.
Breuius autem expectatione sua dimissi pueri, solent
exclamare: Cucule tu es mendax.

Wenn der Kuckuck durch einen kalen Baum schreiet/
so werden dasselbe Jar viel Diebe/ vulgò dicitur, hoc est,
quando cuculus per caluam (nondum virentem scili-
cet) arborem clamat, tum eo anno multi fiunt fures.
Quænam autem sit eius rei ratio, non video, Credo
igitur esse vanum sermonem.

Wenn der Kuckuck schreiet/ist gut wandern. Quando
Cuculus cuculat, commoda est peregrinatio. Ratio est,
quia aeris constitutio est bona, & viæ sunt sicciores
& magis idoneæ, & pauperiores facilius iter facere
possunt.

*Pausan. in Coo
rimbatio.*

Iuno apud quasdam gentes picta & sculpta est in
scepro suo gerens cuculum, quia Iupiter aliquando
ad ipsam uenerit in specie Cuculi. Fortè autem Iuno
voluit significare, suum maritum esse adulterum, vt
Poetarum fabulæ turpia multa de suo Ioue nugantur.

Postremò herba est, quæ vulgò dicitur Cuculi
flos, Kuckucks blumen/estq; species Damasonū, flore pal-
lido, cauo, calcei formam aliquomodo repræsentante,
Vnde & Germani nonnulli vocant Sancti Marien
schuch/ id est, Calceum Mariæ.

Cuculus etiam piscis est, qui vt Cuculus, aliquo
sono capienti obstrepit. Aristoteles lib. 4. Animal.
cap. 9. Ein Redfisch/ Katbart.

DE VM.